

De aanstaande verkiezingsstrijd, een interessant onderwerp voor moedertaalonderwijs

1 januari 1977

Auteurs: [Herman Meddens](#), [Arie Sturm](#)

Volume: [08](#)

Nummer: [2](#)

Pagina's: 3-14

Documenten

- [moer_jrg08_011.pdf](#)

op 41 de doo wil j uitgangspunten 1 het buitenlands beleid wordt voor een groot 4 teel verkiezings programma s volk deel bepaald door het vdllglei dsbeleid dit vei a ligheidsbeleid is er op gericht zowel steeds aan wezige als m o gelijke toekomstige dreigingen weg op voor te nemen of die zoveel mogelijk te beperken b 1 waardoor wordt de samenleving bedreigd volgens velen is het dreigend wapengeweld tus mar sen staten het wezen van de internationale veilig groepen he i dsproblematiek maar kunnen we hiermee vol c vormgeven staan se arnankelii nlan d s bele i d he t tot sta r nala r de doelstelling van het buitenlands beleid a wez i moet ujn het scheppen van een wereldsamenle ving die voor de wereldbevolking als geheel b een rije we s terse samenlevi ng i s het waard verdedigd te wo r e i basis voor het buitenlands beleid dat de vvd voorstaat overlevingskansen biedt en ieder mens kans geeft een de zorg voor vrij h eid en veil i gheid behoud en versterk ing zich zoveel mogelijk te ontplooi en men noemt dit ook wel een situatie van positieve d u van de geestelijke waarden de welvaa rt en het welz ij n dienen vrede doo r het buitenlands bele id te worden bevorderd vanuit dit het ontbreken van een situatie van positieve vre ui tga n gspu nt staan wij voor de maakt het vermijden of eventueel het beper in ken van oorlog en geweld onmogelijk omdat d dse a versterking van de inte rn ationale rechtsorde oorzaken van spanningen blijven bes taan en zel aats b i n s tandhou d i ng e n ve rsterking van de navo nog toenemen daarom is het streven naar n e c een k rachtige en geloofwaardige defensie inspan ning tleve vrede de afwezigheid van oorlog ee d verdere eenword i ng van een nauw met de verenigde sta beperkte doelstelling van het veiligheidabeleip ant woor ten samenwerkend europa ook andere aspecten van het ontbreken v staan door e ve rhoging van het we lvaa rtspeil van de landen van de derde ligheld zoals armoede uitbuiting onder ndervvijs en we reld en verstoring van het natuurlijk lee fra men een grote bedreiging van de we jtitie zijn verant d e bedreiging blokkeert het rech in bijgestaan door 2 in terna ti on a l e rec hts orde ke waaedlgoeid ge-

baseerd op een vaertsnivo waarbij een ieder zijn eigen en milieuhygiëne aan kleding huisvesting voedingsmiddelen en van cultuur Nederland keert zich uit traditie tegen aantasting van de internationale gezondheidszorg werken mee worden opgeheven nationale rechtsorde en draagt positief bij aan de ontwikkeling digitaal bewaking en ruimtelijke van het internationale recht dat geldt in het bijzonder voor de 3 voor de meeste mensen de staatssecretaris van eerbiediging van de rechten van de mens waarbij wij ons niet recht nog geen werkelijk laten verliezen tot selectieve verantwoordiging maar iedereen waardige zaken krijgt de zorg voor het schending van deze rechten gelijkelijk afkeuren gezien het gerechtvaardigde pogende volksgezondheid wordt verboden voorkomen van die schendingen en de beperkte groepen om dit te bereiken en wetenschappen krijgt de mogelijkheden van eenzijdige actie daartegen verdient te worden belemmerd om te samen te treden met in dit opzicht onverdachte landen de op handhaving voorkeur de raad van Europa kan hierbij een waardevolle rol spelen nationale struikelblok de eis van de spelen het vpsdeling van menselijke de Verenigde Naties zijn de laatste jaren in hun taak de interlijkwelvaart nationale rechtsorde te beschermen en te versterken tekort het begrip en de veiligheid is bij uitstek een taak die de overheid geschoten de geloofwaardigheid van de Verenigde Naties veroveren van de gemeenschap en de individuele burgers heeft door de onverdraagzaamheid van een aantal landen en het vervullen de burger is niet veilig als hij zich niet veilig leidend groepen sterk geleden het negeren van minderheden de 8 k Herman de aanstaande verkiezingsstrijd meddens een interessant onderwerp voor moedertaalonderwijs arie Sturm haalt de verkiezingsstrijd de school in Herman meddens en arie Sturm geven aan op welke manier je dat zou kunnen doen ze hebben de verkiezingsprogramma's van de vvd en de ppr taalkundig geanalyseerd en met elkaar vergeleken een belangrijke conclusie het zijn niet alleen de damesromans die je naar droomland voeren ook verkiezingsprogramma's kunnen dat het zijn wonderspiegels waarin je kunt lezen wat je altijd al gedacht had Herman meddens en arie Sturm geven op het eind ook een flink aantal lessuggesties de verkiezingsstrijd de school in het is niet onwaarschijnlijk dat dit nummer van moer tegelijk met een of andere verkiezingsfolder bij u thuis is bezorgd in de komende verkiezingsstrijd spelen folders met uittreksels van de verkiezingsprogramma's een grote rol evenals trouwens de leuzen op stickers ballonnen en ander reclamemateriaal de verkiezingsprogramma's zelf de redevoeringen enzovoort verkiezingsstrijd kortom is voor een groot deel een strijd in woorden het zou dan ook normaal zijn als er in het moedertaalonderwijs aan dacht werd besteed aan het talig aspect van dit onderwerp een longitudinale voorbereiding van leerlingen op deelname aan verkiezingen lijkt ons een goede zaak maar je hoort er zo weinig van wel worden vaak lessen geschiedenis of maatschappijleer gegeven die in het teken staan van deze voorbereiding maar geen lessen moedertaalonderwijs vandaar dat wij besloten hebben dit artikel te schrijven onze doelstelling is bescheiden we willen de monstren dat het zinvol is ook lessen moedertaalonderwijs aan het thema verkiezingsstrijd te wijden anders dan in Nederland is er in Duitsland veel literatuur voorhanden over het thema sprache in der politik het meeste daarvan is niet op de onderwijspraktijk gericht een uitzondering vormt het in augustus 1976 verschenen sprache im wahlkampf

een aflevering van de Duitse moer praxis deutsch geschrokken van de theoretische uiteenzetting die de lesmodellen in dit tijdschrift zo weinig enthousiasmerend maakten besloten wij anders te werk te gaan en aan de hand van het taalbeschouwingsmodel 2 praktijksuggesties te geven met de bedoeling het creatieve gedachtenproces over het thema taalgebruik en verkiezingsstrijd bij moedertaallearners te stimuleren 4 het lijkt ons een reeel uitgangspunt om te veronderstellen dat het taalgebruik van de verkiezingsstrijd de kiezers beïnvloedt en het is daarom een interessante opgave te onderzoeken welke aspecten van dat taalgebruik dat beïnvloedend karakter creëren te meer is dit voor het onderwijs zo'n interessante opgave omdat allerlei aspecten van taalgebruik die voor het moedertaalonderwijs van belang geacht worden aan het taalmateriaal van de verkiezingsstrijd zo goed te demonstreren zijn te denken valt aan de vorm van het taalgebruik het klankaspect alliteratie enzovoort en de syntaxis zinnen zonder werkwoord passieve zinnen enzovoort de inhoud van het taalgebruik abstracte tegenover concrete substantieven normatieve tegenover descriptieve adjectieven enzovoort de functie van taalgebruik wanneer telt iets als een belofte is een zin als Nederland is de beroepsintellectueel den uyl moet de vaststelling van een feit of een bewering enzovoort om een en ander wat concreter te maken hebben we zelf een taalbeschouwelijk onderzoekje gedaan met betrekking tot de verkiezingsprogramma's van de VVD³ en de PPR⁴ we wilden een partij van links en een van rechts hebben en dat werden toevallig deze twee hieronder volgt een kort verslag⁵ van ons onderzoekje dat naar onze mening met aanpassingen die zich laten raden voor de betreffende leraren succesvol met leerlingen van het voortgezet onderwijs kan worden uitgevoerd we hebben de twee programma's eerst gelezen wat al een gemakkelijke tijdspassing bleek te zijn en kwamen toen tot de conclusie dat ze niet alleen inhoudelijk maar ook wat taalgebruik betreft veel op elkaar leken vervolgens hebben we een lijstje gemaakt van zaken waar dat aan zou kunnen liggen de onderwerpen die aan de orde worden gesteld de zinslengte woordlengte aantal woorden verhouding actieve passieve zinnen modaliteiten tijden zinnen zonder onderwerp of met vaag onderwerp redeneringen verhouding abstracte concrete substantieven referentieel niet referentieel vage zinsinhoud tegenover zeer concrete zinsinhoud metaforisch taalgebruik vooronderstellingen in zinnen besloten presupposities taaladaadkarakter van zinnen ons onderzoek behandelt niet alle punten 5 de analyse van de verkiezingsprogramma's van PPR en VVD wanneer we de inhoudsopgaves van beide programma's bekijken dan blijkt dat beide teksten getrouw de ministeries volgen en hun gewenste beleid beschrijven waarbij het interessant is te zien wat de volgorde is en de titels zijn van de diverse onderdelen der landsregering titels in het ministeries VVD programma PPR programma economische zaken 1 welvaart 2 macht financiën a sociaal economische macht onderwijs wetenschappen 2 de ontplooiing van de mens 4 welzijn beleid justitie 3 rechtsstaat en democratie 2 macht buitenlandse zaken 4 vrijheid en veiligheid 1 vrede defensie ontwikkelingssamenwerking volksgezondheid 5 leefbaar land 3 milieu milieuhygië en vr o binnenlandse zaken verkeer waterstaat cr m landbouw visserij sociale zaken 6 de mens en zijn werk zie macht a wanneer je de tekst wat preciezer wilt bekijken dan moet je je beperken tot een

kleiner geheel wij hebben gekozen voor een vergelijking van de hoofdstukken over buitenlandse zaken ontwikkelingssamenwerking en defensie vvd vrijheid en veiligheid ppr vrede achtereenvolgens vergelijken we van de teksten van die hoofdstukken enkele puur getalsmatige kenmerken lengte zinslengte woordlengte daarna syntactische kenmerken tijden vormen modaliteiten vervolgens semantische aspecten abstractieniveau der zelfstandige naamwoorden en tenslotte worden de beide teksten in de werkelijkheid geplaatst door aan de syntactische analyse nog meer een analyse van denkstappen en doelstellingen toe te voegen en door aan de semantische analyse een analyse van signaalwoorden toe te voegen onze conclusie zal zich h l bezighouden met de uiterst p ragmatische vraag omtrent de functie van deze teksten in ons leven van alledag 1 getalsmatige kenmerken het ppr programma telt in zijn geheel ca 23 000 woorden het vvd programma is 25 procent korter 17 500 woorden het aantal woorden per zin bedraagt in het ppr programma gemiddeld 19 6 terwijl het vvd programma een gemiddelde van 14 3 woord per zin scoort wat de woord lengte betreft bij beide partijen is het gemiddelde 2 0 lettergreep per woord 2 de tijden beide partijen houden hardnekkig de onvoltooid tegenwoordige tijd aan ook waar zij eerlijkheidshalve beter de onvoltooid tegenwoordige toekomstige tijd of een andere modaliteit kunnen gebruiken zo ontstaat een dooreenhaspeling van beschrijvingen van feiten en toe komstmuziek is b i jvoorbeeld de volgende zinsnede waarvan wij u ove rigens uitdagen te raden in welk van beide programma s hij voorkomt een beschrijving van een feit of een belofte of wens het militair veiligheidsbeleid is gericht op ontspanning en ontwapening met als doel het tot stand brengen binnen europa van een kol ktief veiligheidssysteem waarin alle europese landen kunnen deelnemen 6 van het effect dat dit gebruik van de tegenwoordige tijd sortee rt be dient men zich ook vaak in de reclame dit jaar lukt t de amro over succesvol sparen 3 bedrijvende of lijdende vorm de lijdende vorm kan manipulatief werken omdat je het onderwerp weg kunt laten zulke zinnen komen rijkelijk voor in beide tekstdelen vaak vergezeld van hulpwerkwoorden van modaliteit moeten kunnen en dergelijke in de onderzochte hoofdstukken is de verdeling als volgt vorm vvd pp r in procente n bedrijvende vorm 77 5 6 1 lijdende vorm met logisch subject 2 5 4 lijdende vorm z6nder logisch subject 20 3 5 het aantal onderzochte zinnen aantal afhankelijk van de beide tekstge deeltes was voor de vvd 114 en de ppr 242 7 de 35 procent van de ppr moet verklaard worden uit het feit dat in haar stuk over ontwikkelingssamenwerking het logisch subject steeds de ne derlandse regering is zodat dit kan zijn weggelaten om stilistische rede nen 4 modaliteiten be i de tekstdelen wemelen van modaliteiten dat zijn allerhande soo rten bijwoordelijke bepalingen en hulpwerkwoorden die de weergave van de werke l ijkheid in de tekst genoemd verkleuren verzachten of ontken nen enkele flarden citaat voor een indruk mogelijke toekomstige dreigingen het vermijden of eventueel beperken van oorlog het beleid dient aan te sluiten bij daarb ij laten we ons niet verle iden tot dienen te worden bevorderd 5 semantisch aspect aard en abstractieniveau der zelfstandige naamwoorde n de abstracte naamwoorden waaronder begrepen woorden die niet rechtstreeks naar een concreet iets of iemand in de werkelijkheid verwij zen overheersen in deze teksten bij de vvd is 68 procent en bij de ppr 75 procent niet alleen abstract maar ook in te

delen in een schema vvd ppr in procenten aanduidingen van groepen mensen samenleving ons land navopartners wereld het westen eg vn e d 20 22 strijdtermen termen van vrees strijd wapens wapengeweld kernmacht defensie inspanning terrorisme schending dreiging e d 13 6 ideologische abstracta met positieve lading zorg eerbied behoud en versterking menselijke waardigheid solidariteit bevrijding herverdeling gezag etc 31 21 idem met negatief appeal armoede uitbuiting imperialisme etc 0 4 organisatorische termen basis uitgangspunt beleid structuur e d 2 20 5 termen van vrede 2 1 5 overigen 32 25 8 de tekstdelen gaan zwaar aan lichte di niet in te vullen abstracta beide partijen houden ons abstracte vrees voor de vvd wijst op het oosten de ppr wijst in ons midden de termen met positief ideologisch appeal hebben bij beiden een ernstige ondertoon het gaat om zorg en eerbiediging bij de vvd en om basisbehoeften en gerechtigheid bij de ppr opvallend is het grote aandeel van organisatietermen in het ppr stuk 6 analyse van denkstappen en doe stellingen beide tekstdelen presenteren een aantal wensen en doelstellingen op de aard van de formuleringen hebben we hierboven gewezen inhoudelijk onderscheiden we nu a vage droomwensen b wensen en doelen waar bij niet vermeld wordt wie ze moet realiseren of hoe ze gerealiseerd worden c zeer concrete doelstellingen of wensen de afweging tot welke categorie een doelstelling zou moeten gaan behoren was niet altijd eenvoudig a vage droomwensen grote eensgezindheid tussen ppr en vvd in beide tekstdelen tezamen noteerden we er 34 om een indruk te geven versterking van de internationale rechtsorde versterking van de geestelijke waarden de welvaart en het welzijn het buitenlands beleid moet door trokken zijn van de idee der rechten van de mens doelmatigheid vn dient vergroot te worden de ontwikkelingssamenwerking heeft bevrijding van de derde wereld ten doel de middelen die men hanteert in de ontwikkelingssamenwerking dienen te worden afgestemd op de situatie ginds etc etc etc wie zou inderdaad het bovenstaande niet willen onderschrijven de ppr heeft meer dromen dan de vvd maar de tekst van de ppr op dit stuk is dan ook aanzienlijk langer b wensen en doelen zonder onderwerp of middel dit levert een ont hullend staatje op omdat het vaak gaat om concrete zaken die door het ontbreken van onderwerp of middel verworden tot vage beloften we noteerden er totaal 36 een drietal voorbeelden er moet een Europees statuut komen m b t de positie van de buitenlandse werknemers de topstructuur van defensie moet aangepast worden aan de specifieke eigenheid der drie krijgsmachtonderdelen het machts evenwicht mag niet verder ten nadele van het westen verstoord worden aan deze laatste ligt een opmerkelijke vooronderstelling ten grondslag c zeer concrete doelstellingen of wensen hier worden concrete over eenkomsten en tegenstellingen duidelijk hier kan nagegaan worden hoe de en 6f de doelstellingen beargumenteerd worden dit laatste is het interessantst waar de doelstellingen verrassend overeenkomen of lijn recht tegenover elkaar staan bij de ppr telden we 37 concrete doelstellingen en bij de vvd 17 hetgeen overeenkomt met de lengte van beide stukken de ppr had overal doelen waar de vvd ze had maar niet 9 omgekeerd en uiteraard niet overeenkomstig extra punten van de ppr zijn onder meer bewustmakingsbeleid op het gebied van de problema tiek arme en rijke landen de ideeën van de nieuwe internationale economische orde het beperken van vlees eten in verband met de wereld voedselsitu-

atie belasting op niet herwinbare grondstoffen enzovoort enzovoort waar liggen verrassende overeenkomsten wij vonden het tamelijk verrassend dat de ppr het leger niet wil afschaffen maar slechts een lagere prioriteit wil geven beide partijen willen iets doen voor de dienstplichtigen sociale positie verbeteren schrijft de ppr wat dat dan ook moge zijn studiefaciliteiten verruimen en afzwaaien voorrang geven bij loting in te rtaair onderwijs schrijft de vvd de opvallendste tegenstelling is voor ons gelegen in de navo en de euro pese eenwording de zeer concrete derde tegenstelling omtrent ont wikkelingshulp samenwerking is terug te voeren op twee ideologieen de ppr spreekt van christelijke gerechtigheid en de daaruit voortvloeiende rechten van de derde wereld en plichten van de rijke landen de vvd gaat het om liberalisme alle volkeren tot vrijheid brengen en tot welvaart uit het programma spreekt een sfeer van verlichte liefdadigheid de navo de vvd wil dat nederland in de navo blijft en dat de navo versterkt wordt want 1 het atlantisch bondgenootschap is onmisbaar voor het behoud van vrede en veiligheid en 2 onmisbaar voor het bevorderen van werkelijke ontspanning in de wereld het daaronder liggende argument luidt immers men kan alleen tot verantwoorde afspraken of verdragen komen indien het westen bereid is een geloofwaardige defensie inspanning te leveren aan deze redenering liggen twee vooronderstellingen ten grondslag 1 er is een tegenstelling oost west die dwingend tot wapengeweld leidt als je geen maatregelen neemt 2 wij hier in nederland leven in vrede en veiligheid bij de tweede vooronderstelling gaat het vooral om de interpretatie van de termen vrede en veiligheid vooral de eerste vooronderstelling is aanvechtbaar kritische vragen kunnen zijn in wiens belang is deze oude oosten vrees en waarom moeten we dan geen invasie vrees van landen van de derde wereld of andere arme europese landen de ppr wil uit de navo want 1 de navo verdedigt en bestendigt het kapitalistische economisch systeem en de daarmee gepaard gaande onrechtvaardigheid in het westen zelf en ten opzichte van de overige landen 2 legers en wapens staan echte duurzame vrede in de weg het argument bij dit laatste kan natuurlijk zijn dat de vvd redenering die feitelijk luidt alsje vrede wilt moet je wapenen niet alleen paradoxaal is op die manier kom je nooit van je wapens af maar dat wapens toch ooit zullen leiden tot wapengebruik je moet het spek niet op 10 de kat binden wij vinden deze ppr redeneringen correct maar begrijpen het standpunt inzake het leger niet de ppr wil de krijgsmacht toch op de been houden ze geeft daar geen argumenten voor de europese eenwording de vvd schrijft dat het voortbestaan van onze op vrijheid gebaseerde economische en staatkundige orde in ge vaar komt wanneer de europese eenwording niet doorgaat dit argument is even dreigend als duister welk spook jaagt ons nu weer in elkanders armen het is interessant deze redenering om te draaien welke gevaren dreigen er als de europese eenwording wel doorgaat hier hoeven we maar te wijzen op het europese beleid inzake kerncentrales op de abstracte diensten in brussel op het moeizame gevecht dat ministers van kleine landen te voeren hebben in de europese commissie en op de verschuiving van politieke krachten als europa een is gelijk aan rechts wordt een belangrijke achterliggende vraag is kan democratie oorspronkelijk bedoeld voor het bestuur van griekse stadstaatjes straffeloos op steeds verder vergrote schaal worden toegepast de ppr geeft alleen steun aan de europese een-

wording als aan een aantal voorwaarden wordt voldaan kortom als de eg zich ontwikkelt tot een soort ppr eg heldhaftig geschreven maar nooit waar te maken het is dan radicaler de eenwording af te wijzen omdat deze het gevaar met zich brengt dat bestaande machten nog steviger in het zadel komen omdat ze ongrijpbaarder zijn immers wie controleert jenkins op zijn socialistisch handelen conclusie in de concrete tegenstellingen komt de oppervlakkigheid der argumentatie naar voren bij de vvd gaat het voornamelijk om angst en vrees en bij de ppr gaat het om een radicalisme in het afwijzen of het stellen van niet haalbare voorwaarden waarbij een tegenstrijdige stellingname voorkomt komt dat omdat aan deze partij een duidelijke ideologie ontbreekt wij vermoeden van wel 7 signalen hoewel beide programma's zich richten tot het gehele nederlandse volk zijn er in de tekst signalen te ontdekken die duidelijk een beroep doen op gevoelens die niet bij het gehele volk even sterk aanwezig zijn het vvd programma kost f 1 50 en presenteert zich in een oranje steun kleur het programma telt een illustratie een portret van wiegel die het stuk een voorwoord meegaf en het bevat tweeadvertenties om de kosten te drukken het ppr programma is gratis heeft een blauwe steunkleur en telt diverse geinige illustraties die aangeven hoe eenvoudig het allemaal goed kan zijn er zijn geen advertenties in opgenomen het ppr programma is ge drukt op kringloop achtig papier 11 de emotionele laag in de teksten hebben wij in de volgende karakteristieken e rvaren een greep slechts pp r vv d het wetenschappelijk speur en ontwikkel i ngs bez i t maakt vrij en dient de onafhankelijkheid werk za l moeten bijdragen aan de oplossing van van de mens brandende maatschappelijke problemen en aan de opbouw van een rechtvaardiger en vriendelij het eigen woningbezit wordt krachtig bevoor ker sam e nleving de rd de voortgang van algehele integratie en emanci het bestaan van gezonde bedrijven patie van gehandikaptende kiezers kunnen uit ons program zien waar wij er moeten meer wijkagenten komen oom staan agent 1 wij zullen strijden voor ons ideaal om een kleinschalig distributiepatroon te kunnen handhaven wordt massaverkoop door weidewin bes tr i jd i ng v an de inflat i e is voor een gezond ze l f kels e d tegengegaan standig ondernemerschap essentieel daarnaast moeten elementen van sociale actie inkomensgaranties worden omdat zij leiden tot ruimte blijven krijgen concurrentievervalsing afgewezen de eerste kamer moet nu e indelijk afgeschafte plicht om z ijn of haar studie in een zo kort worden mogelijke tijd af te ronden in het kleuter en basisonderwijs moet allereerst aandacht worden geschonken aan de bevordering van de kennis en een goed gebruiken van de nederlandse taal de signalen die we hier willekeurig bijeen hebben gezet appelleren voor wat de vvd betreft aan een jongens van jan stavast de wit beeld voor wat betreft de ppr aan een lieflijk wat romantisch maar ook zorg zaam beeld een karakteristiek verschil in het door ons bestudeerde stuk is bijvoorbeeld het ppr gebruik van leger en wapens waar de vvd consequent spreekt van krijgsmacht en materieel tenslotte is het even flauw als onthullend dat de ppr spelt in de spelling van eksport vivo arabies biezonder en zelfs boycot terwijl de vvd vasthoudt aan de vertrouwde export de bekende commissaris en de conventionele strijdmacht 8 het spiegeltje de analyse overziend concluderen we dat de ppr tekst uitgebreider en moeilijker te lezen is dan de vvd tekst dat beide partijen hardnekkig haspelen met de tegenwoordige tijd in plaats

van de toekomstige tijd dat de lijdende vorm meer suggereert dan constateert dat de modaliteit 12 ten met de linker hand nemen wat eerder met de rechter gegeven was dat de analyse der zelfstandige naamwoorden wijst op abstractie en schabloonachtige opzet van de programma's terwijl de concrete analyse van enkele doelstellingen en denkstappen oppevlakkigheid opleverde karakteristiek voor beide programma's is dat de dromen zo'n groot deel van de tekst innemen onze conclusie luidt nu dat het register van politieke verkiezingsprogramma's leidt tot vrome zilvergrijze teksten waarin de lezer zich vooral spiegelen kan je leest in die programma's wat je altijd al gedacht had je leest in de abstracta je eigen denkwereeld in krachtige bewoordingen terug het zijn wonderspiegels die programma's die als maar hetzelfde antwoord geven op de vraag die de lezer geacht wordt te stellen spiegeltje spiegeltje in mijn hand wie is de wijsste van het land en het spiegeltje antwoordt dat bent u en dat bent u en dus ook wij dat beide partijen zo'n register hanteren maakt ze nog niet identiek ze ker niet dat zal u ook gebleken zijn uit de analyse der denkstappen waar je gelukkig aan een stellingname niet ontkomen kan lessuggesties aanduidenderwijs willen we in deze slotparagraaf enkele lessuggesties geven taalbeschouwelijke analyse van onderwijsparagrafen van uiteenlopende politieke partijen naar aanleiding daarvan zelf een onderwijsparagraaf schrijven taalbeschouwelijke analyse van de berichtgeving over verkiezingsredevoueringen in kranten van verschillende signatuur brengt waarschijnlijk aan het licht hoe iedereen de vage doelstellingen en beloftes van de politieke partijen verschillend concretiseert afgaande op signaalwoorden hoeveel aandacht krijgt elke redevouering in welke krant nodig lokale en regionale partijbonzen uit en confronteer hen met de gemaakte analyses van hun programma neem hun praatje c q reactie op de band op en probeer via analyse daarvan het verschil tussen mondeling en schriftelijk taalgebruik uit dezelfde politieke hoek te achterhalen nb waarschijnlijk komen den uyl en wiegel tegen elkaar uit in een rechtstreeks debat voor de vpro na zo'n debat tussen politici kunnen leerlingen zo'n debat simuleren met een nabeschuiving van wat er in het debat gebeurde herschrijf na analyse een paragraaf uit een der programma's combineer de paragraaf over werkloosheid in het vvd programma met dezelfde paragraaf in het cpn programma en tracht een coalitie tussen deze partijen in een tekst tot stand te brengen kijk wat er met het taalgebruik gebeurt 13 richt een nieuwe partij op jij wordt voorzitter eerste kandidaat voor een kamerzetel en jij bepaalt de doelen van jouw partij schrijf een pakkende folder probeer mensen mondeling via dialoog interview voor je partij te winnen verzameling reclamemateriaal politieke partijen aanleggen waarom krijg je het zo gemakkelijk wat staat er op wat bedoelen ze daar mee waarom krijg je het hoewel je nog niet kiesgerechtigd bent ontwerp zelf reclamemateriaal samen met tekenen en handvaardigheid vergelijk verkiezingsleuzen en reclameleuzen beschouwing namen en afkortingen van politieke partijen waaraan moet een goede naam voor een politieke partij voldoen een politieke partij richt zich tot iedereen maar hoe verschillen advertenties van dezelfde partij in verschillende bladen het is zinvol bij het opzetten van lessen als hierboven gesuggereerd contact te zoeken met andere vakken die vanuit hun invalshoek de verkiezingsstrijd benaderen dus voorwaarts en niet vergeten noten 1 praxis deutsch zeilschrift

für den deutschunterricht 1976 august afl 18 friedrich verlag velber 3016 seelze 6
titel van de aflevering sprache im wahlkampf 2 wim van calcar en herman med-
dens dat gelul van jou meer over taalbeschouwing in moer 1973 3 pag 77 89 3 het
geanalyseerde vvd programma is het ontwerp verkiezingsprogramma dat in
tussen mogelijkwijs hier en daar geamendeerd is 4 de programma s zijn verkrijg-
baar bij vvd koninginengracht 55a s gravenhage ppr postbus 10 lelystad 5 uitvo-
eriger materiaal betreffende dit onderzoek is verkrijgbaar bij herman meddens fab-
ritiuslaan 1 hilversum 035 19991 6 de zinsnede is afkomstig uit het ppr program-
ma 7 het ppr programma en het vvd programma komen m b t onderwijs soms won-
derlijk overeen beide partijen willen leerlingen opvoeden tot mondige mensen
beide partijen staan huiverig tegenover leerplichtverlenging beide partijen willen
extra hulp voor kansarme milieus of voor leerlingen uit gezinnen zonder studie tra-
ditie over de middenschool denken ze verschillend vvd tegen ppr gematigd voor
de vvd waarschuwt expliciet dat onderwijs niet misbruikt mag worden om poli-
tieke en maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen de ppr wijdt geen wo-
ord aan een eventuele politieke inhoud van het onderwijs 14